

*Ятченко Євген Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського
права факультету підприємництва
та права Київського національного
університету технологій та дизайну*

ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА - РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

При здійсненні своєї діяльності релігійні організації, як суб'єкти цивільного та господарського права, мають право вступати у зобов'язальні правовідносини з іншими суб'єктами права, зокрема шляхом укладання різних видів договорів щодо майна, яке перебуває у їхній власності, набувати у власність або користування різні об'єкти, в тому числі й на майно культового призначення. Однак окремими нормами, зокрема ч. 3 ст. 20 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 року, законодавець встановлює спеціальний режим майна культового призначення, оскільки на це майно не може бути звернено стягнення за претензіями кредиторів [1]. Відтак існують особливості у порядку звернення стягнення на майно релігійної організації, які потребують дослідження.

Слід зазначити, що поступово зростає інтерес українських цивілістів до проблем правового регулювання цивільних відносин за участю релігійних організацій, проте відповідних наукових праць за даною проблематикою поки що бракує. Серед існуючих робіт слід виділити праці В. І. Борисової, О. В. Дзери, Ю. В. Кривенко, І. М. Кучеренко, В. Ф. Піддубної, О. А. Підпригори, Є. О. Харитонova, В. Д. Фучеджі тощо. Водночас, на думку автора, питанням пов'язаним із зверненням стягнення на майно релігійних організацій зазначеними науковцями приділяється не значна увага. Дослідження проблем виконавчого провадження у цілому та порядку звернення стягнення на майно боржника здійснювали вітчизняні науковці, зокрема: А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, С. С. Бичкова, О. Г. Жуковський, В. А. Кройтор, Є. І. Фурса, С. Я. Фурса, К. В. Шкарупа, М. Й. Штефан, С. М. Штефан, С. В. Щербак та

інші. Однак дослідженню питанню особливостей звернення стягнення на майно боржника, яким є релігійна організація, зазначеними науковцями приділяється недостатня увага.

Відтак метою цього дослідження є дослідження особливостей порядку звернення стягнення на майно релігійної організації та пошук балансу інтересів стягувача та боржника – релігійної організації у виконавчому провадженні. Чинним законодавством України надається додатковий захист прав та інтересів учасників релігійної організації шляхом законодавчого закріплення заборони звернення стягнення на майно культового призначення, однак виходячи із принципу рівності учасників цивільних та господарських правовідносин слід відшукати такі важелі впливу, за яких кредитор також зможе отримати належне задоволення його інтересів.

Оскільки на культове майно релігійної організації не може бути звернене стягнення за претензіями кредиторів, то останні ще при укладенні договору з релігійною організацією мають право знати яке саме майно релігійної організації є культовим, а яке – звичайного вжитку, тобто оцінити свої шанси на отримання задоволення вимог, у разі невиконання релігійною організацією своїх зобов'язань. З метою уникнення непорозумінь із контрагентами релігійних організацій варто конкретизувати в статуті або в додатку до статуту перелік майна, яке віднесене до майна культового призначення і відповідно саме це майно в подальшому матиме спеціальний правовий режим використання. У випадку якщо релігійна організація не внесе зазначену інформацію до власного статуту, питання належності або неналежності конкретного майна до майна культового призначення мають визначати спеціалісти із державного органу у справах релігій або ж експерти, залучення яких має здійснюватися відповідною постановою державного виконавця.

Критерії поділу майна релігійної організації на види було запропоновано автором у дисертаційному дослідженні «Речові права релігійних організацій на майно культового призначення». Зокрема, пропонується класифікувати майно релігійної організації за правовим режимом використання на: 1) майно

виключно культового призначення; 2) майно звичайного вжитку; 3) майно подвійного призначення. До майна виключно культового призначення пропонується відносити нерухоме майно та інше майно, що безпосередньо пов'язане з проведенням релігійних обрядів, церемоній та не повинно використовуватися з іншою метою. Під майном звичайного вжитку слід розуміти речі та майнові права, які не можуть набувати ознак майна культового призначення, наприклад, грошові кошти. Речі ж, які можуть використовуватися і як майно культового призначення, і як майно звичайного вжитку, зокрема, ікони, релігійна література, свічки тощо, слід розглядати як майно подвійного призначення [2, с. 5].

Враховуючи специфічність діяльності релігійних організацій слід пам'ятати, що переважна більшість майна релігійної організації може бути віднесена до майна культового призначення, а відтак існує ризик того, що вимоги кредитора можуть в значній мірі залишатися без задоволення. Як варіант виходу із цієї ситуації автор вбачає в залученні гаранта при укладенні релігійною організацією угоди на значну суму, зокрема кредитного договору на будівництво храму. Останній не може бути предметом застави, як це має місце при кредитуванні будівництва житла, оскільки храм має бути віднесений до майна виключно культового призначення і на цю культову будівлю не може бути звернене стягнення за претензіями кредиторів.

Як зазначає В. Безклубий, гарантія – це вид забезпечення виконання зобов'язання, який полягає у тому, що банк, інша фінансова установа, страхова організація гарантує перед кредитором виконання боржником свого обов'язку [3, с. 169]. Однак слід зауважити, що може не виявитися банка або іншої фінансової установи, які згодяться надати таку гарантію і потім відповідати за зобов'язаннями релігійної організації, а будувати чи ремонтувати храми потрібно. На думку автора, таким гарантом могло б виступати релігійне об'єднання, до складу якого входить релігійна організація.

У ст. 52 Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 року із змінами та доповненнями (надалі – Закон) передбачено порядок

звернення стягнення на майно боржника, який полягає в арешті, вилученні та примусовій реалізації майна боржника у разі відсутності у останнього грошових коштів та інших цінностей [4, с. 43–44]. Однак може виявитися, що у боржника, яким виступає релігійна організація, відсутні не лише кошти на рахунку, а й інші майнові цінності окрім майна, яке на думку керівництва релігійної організації є майном культового призначення, а на нього не може бути накладено державним виконавцем арешт та здійснено вилучення, оскільки згідно ч. 5 ст. 52 Закону накладати стягнення можна лише на майно боржника за винятком майна, на яке згідно із законом не може бути накладено стягнення [5].

Оскільки релігійна організація може вважати майже все своє майно таким, що має культове призначення, в такий спосіб зловживаючи своїм правом, з чим звичайно ж не згодні стягувачі, то виправданою, на думку автора, є лише заборона звернення стягнення на майно виключно культового призначення, а на майно подвійного призначення, яке хоча і може бути використане для проведення релігійних дій повинно накладатись стягнення у випадку недостатності майна звичайного вжитку для задоволення вимог стягувачів [2, с. 14]. Відтак пропонується внести зміни до ч. 3 ст. 20 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 року шляхом заміни в тексті цієї правової норми слів «майно культового призначення» на «майно виключно культового призначення». Отже, майно культового призначення слід поділяти на: майно виключно культового призначення та на майно подвійного призначення, при цьому заборону на звернення стягнення слід поширювати лише на перший вид такого майна.

Визначати належність майна релігійної організації до певного виду, у випадку такої необхідності, мають, як уже зазначалося, експерти та спеціалісти державного органу у справах релігій на запит державного виконавця. Ці ж спеціалісти у випадку віднесення майна до такого, на яке може бути звернення стягнення, повинні мати право одразу ж здійснити і його оцінку.

Виходячи із вищезазначеного, автор вважає за можливе зробити такі висновки:

1. Майно культового призначення релігійної організації слід поділяти на: майно виключно культового призначення та на майно подвійного призначення, при цьому заборону на звернення стягнення слід поширювати лише на перший вид такого майна. До майна виключно культового призначення пропонується відносити нерухоме майно та інше майно, що безпосередньо пов'язане з проведенням релігійних обрядів, церемоній та не повинно використовуватися з іншою метою.

2. Пропонується при державному органі у справах релігій створити підрозділ із спеціалістів по визначення належності майна релігійних організацій до майна виключно культового призначення. При необхідності, за наявності відповідного запиту, зокрема державного виконавця, зазначеними спеціалістами може бути здійснена оцінка майна подвійного призначення.

3. З метою пошуку балансу інтересів стягувача та боржника – релігійної організації у виконавчому провадженні пропонується внести зміни до ч. 3 ст. 20 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 року шляхом заміни в тексті цієї правової норми слів «майно культового призначення» на «майно виключно культового призначення».

Список використаної літератури:

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
2. Ятченко Є. О. Речові права релігійних організацій на майно культового призначення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Є. О. Ятченко. – К., 2010. – 20 с.
3. Енциклопедія цивільного права України / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; відп. ред. Я.М. Шевченко. – К.: Ін Юре, 2009. – 952 с.

4. Виконавче провадження в Україні: Збірник законодавчих актів / [упорядник Роїна О. М.]. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 112 с.
5. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XIV // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14/page3>.

*Андріанова Ж. І.,
викладач кафедри загально-
юридичних дисциплін Інституту
кримінально-виконавчої служби*

ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО ОСОБИ НА ДОНОРСТВО

Щороку в Україні трансплантації органів при захворюваннях нирок потребує близько 1 тисячі громадян, при незворотних захворюваннях печінки і серця – по 1,5 тисяч, при цукровому діабеті – 2 тисячі. Через відсутність необхідної кількості трансплантатів хворі не можуть своєчасно отримати кваліфіковану медичну допомогу. Кількість проведених щороку операцій з трансплантації органів становить 1,1 відсотка загальної потреби. У таких країнах, як Норвегія, США, Італія, Франція, Польща, на 1 млн. населення припадає відповідно по 57; 56; 33; 21; 14 відсотків операцій з трансплантації нирок, тоді як в Україні цей показник дорівнює 1 відсоток.

В Україні щороку реєструється на 1 млн. населення близько 150 хворих з термінальним ступенем хронічної ниркової недостатності. За станом на 2015 рік майже 8 тис. громадян потребує проведення замісної ниркової терапії, четвертій частині з яких необхідно трансплантувати нирки. Щорічно кількість хворих зростає, підвищується рівень інвалідності та смертності.

За узагальненими даними, сучасна світова потреба складає не менше одного мільйона клінічних трансплантацій нирки, серця, печінки, не враховуючи інших органів.

Реалізація прав пацієнтів у сфері трансплантології суттєво залежить від регламентації донорства, оскільки донор є центральною фігурою всього процесу